ІСТОРІЯ ЧЕРВОНОГО ПРАПОРА

Після Дж. Бенгама

написав

М. П.

——————«««o»»»——————

Ціна 10цт.

——————«««o»»»——————

НАКЛАДОМ "РОБОЧОГО НАРОДА"
Вінніпеґ, Ман.
1917.

ІСТОРІЯ ЧЕРВОНОГО ПРАПОРА

Після Дж. Бенгама

написав

М. П.

«««о»»»

Ціна 10цт.

«««о»»»

НАКЛАДОМ "РОБОЧОГО НАРОДА"
Вінніпеґ, Ман.
1917.

"Майже так скоро, як люди почали лучити ся разом для спільних потреб і цілий, почало ся уживане певних видних предметів, для ознаки — символу — спільного почутя і думки". —

Encyclopedia Britanica.

Люди загально домагають ся поза абстракційними ідеями і прінціпами чогось єще більше. Звідси то й зродило ся в них пожадане символів — щось видимого для ока, що рівночасно промовляє до людських змислів. Кождий народ має прапор, що представляє той народ — кожда армія має свою спільну хоругов, яка для жовніра представляє ту армію. Она промовляє до нього серед гуку смертоносних военних орудій на полю бою, підбадьорує його в довгих і утяжливих походах і заслонює в нещасливих відворотах.

В давних часах жидівські племена мали кожде власний прапор — на Евфрамовім прапорі,на примір, був бичок; а на прапорі Венямина — вовк. У Греків, Атенці мали на прапорі сову а Тебанці сфінкса.

Прапором Ромулюса була вязанка сіна на дрючку, який представляв простоту народа, так як знова золоті орли давних римських імператорів представляли пиху і драпіжну жостокість монархів, або так як хрести (Labarum) "християнських" імператорів представляють брехливість і гіпокризію.*)

---

*) Gibbon — "Rome".

В перших початках свого істнованя прапор немовби маніфестував спільну соціяльну акцію; був се очевидно перший із проявів розвою нинішного суспільного ідеалу.

Прапор зветь ся по анґлійськи "flag"; походжене того слова виводять із латинського слова "flamma", що по нашому значить — полумінь. Звідси то виводять, що червоний прапор був імітацією (наслідуванєм) полуміний огню або лучів сонця .Ваал, великий бог сонця у Фенекіянців, мав богато спільних прикмет з Церес (дочка Сатурна а мати Прозерпіни, богиня збіжа) особливо приязною богинею рільників. Ті, що почитали огонь і ті, що покланяли ся сонцю, вибирали собі для своїх символів і прапорів червону барву, як найвірнійшу імітацію змислової форми їхніх богинь. *)

Історія диких людий майже у всіх частях землї виказує, що они вживали огню як сиґналу для сповіщуваня про напад ворога, або походу на ворога, або про інші справи. Звичайно за палювали они огні на вершках горбків і гір, щоб далеко було видно. Іншого легчого способу для передаваня всяких важних і часто наглих вістий тоді не знали. Ми знаємо, що й у нас на Україні остерігано перед наближаючою ся Татарвою та Турками, іменно, при помочи запалюваня огню по горбах та узгірях. Тому то зовсім природно, червоні сиґнали (найвірнійше представленє бар ви огню) принято до вживаня і в денну пору.

Тому не без слушности можна припускати, що найдавнїший прапор був іменно червоний, як се сьвідчать повисші льоґічні висновки про його уживанє а навіть і язикова звязь. Мітольоґічними патронами рільників і робітників бу-

*) Osborne Ward — "The Ancient Lowly".

ли Церес, Помона, Мінерва, Прозерпіна і інші, на звисками котрих нинї часто звуть деякі продукти піль та садів. Ті богинї мальовано завсїгди в одежі барви червоної, подібної до полуміни. І ту барву наслїдували робітники в їхнїй одежі, і їхнїх символах і декораціях. То була улюблена барва римських плебеїв; то був емблем атенських бідаків.'*) Барва та була так улюбленою для так званих низших кляс в Римі, що (після того як їм дозволено вступати до армії) їхнї вожди патриції приказували нераз закинути в ворожий табор кармазинові хоругви, щоби в сей спосіб заставити плебейський леґіон до надлюдських змагань, задля відобраня їхнього дорогого емблему. Узурпація червоної барви пануючими клясами в Римі була лише одним із способів їхньої проґрами для розбитя комун і вирваня із серць робітників любови до тої барви. Пануючі кляси знали, що любов робітників до червоної барви погасне, коли они будуть бачити її на своїх визискувачах,панах.Відтак плебеям заборонено законом уживати тої барви ⁑) Та заборона мала так подїлати на фенікійських фарбарів, що они нікому не відкрили і не передали тайни свого ремесла і она, як богато других штук, втрачена для нас. Червона барва відтак була заступлена пурпуровою. Тодї й повернуло ся давне значінє і уживанє червоної барви, барви працюючої кляси а не пануючої.

Для противідріжненя від червоної барви, пануючі, "шляхотні роди" і попи почали уживати барви білої і блакитної, і уживали її через тисячки літ. ⁂) Біла барва була відзнакою тих, що "не працюють, не плямлять ся працею і — бри-

---

*) **) ⁂) — "Ancient Lowly."

дять ся працею". Ніхто з працюючих в поті чола людий не міг зберечи своєї чистоти. Блакитна барва, репрезентуюча небесні склепіня, була принята на те, щоб на її вид думка глядача звертала ся там високо до небес і щоби она викликала враженя, будьтоби особа одіта в блакитну одежу мала якусь звязь з чимсь там на небесах, мала якесь особливе призначенє провидіня, щоби немов потверджувала всї тоті прикмети сьвятости і мнимого божого призначеня, котрі так собі присвоювали кляси лінивих неробів і паразітів.

Червона барва є першою з усіх барв; она означає відвагу і в історії сьвіта занимала она визначне місце.

Старинні комуни братерських робітничих орґанізацій в Римі і Атенах були майже завсїгди поклонниками і оборонцями червоного прапора, хоча на тих їхніх тодїшних прапорах міщено написи відносячі ся до богів, котрих уважано за ласкавих і прихильних до праці взагалї, або до певних окремих ремесл. Відтак, коли в Іспанії, Франції і Великій Британії позасновувано ремісничі орґанізації, то майже всї они уживали червоного прапора, як свого знамени.*) Але тодїшні ремісничі орґанізації, так як впрочім і теперішні, не мали жадного почетного місця в суспільстві і були толєровані загально ли-

*) Колиб вичисляти всї ремесла, котрі уживали червоного прапора, то прийшло би ся вичислити майже всї — мармурники, мулярі, теслї, римарі, кушнїрі, цукорники, сировари, ножівники, ткачі, шклярі, шовкопрадїльщики, шевцї, рукавичники, малярі, капелюшники, хірурґи і аптекарі, котрі причисляли ся до низших кляс, — всї ті ремесла і богато інших мали червоні прапори.

ше тому, що они уживали релїґійних претенсій для замаскованя дійсних цїлий своїх стовари-шень. Всяку пробу робітників приналежних до тої їхньої орґанїзації задля поліпшеня їхнього економічного положеня, сейчас нищено або заборонею або репресіями і страхом. Всяке корисне право, або всяке змаганє для інтелектуального піднесеня ся, стрічали ся з переслїдуванями і брутальною оружною силою, але релїґія, служниця опресій, гнету, рідко коли забороняла ся рабови — чи то в часах невільництва, чи в часах панщини, чи в часах наємної працї — у всїх добах історії. Се було жерелом приємної розривки для властителїв людської скотини прислухувати ся, як она муркоче і сьпіває про "царство на небесїх". Їм се власне подобало ся і їх тїшило, що їхнї невольники зрікали ся всяких надій і прав до царства на землї, і що они могли коштом здирства поповнюваного на своїх продуцентах вести гойне і марнотравне житє, без всяких перешкод і без всякого упоминаня ся визискуваних. Вчити невільників читати було злочином, але до науки релїґії їх заохочувано всякими способами, бо релїґія вчила їх, щоб они памятали, що "слуги мають бути послушні своїм панам".

Ремісничі юнії старинних часів мали майже ті самі цїли, що і теперішні юнії. Они так само мали запомогові фонди на випадки слабостий і смерти та давали своїм членам всяку іншу корисну поміч.

Джек Кейд, котрий вів своїх приклонників з Кент до Лондону, здаєть ся бачив також в своїх рядах червоний прапор, позаяк Кент був місцем найвчаснїйших ремісничих орґанїзацій.

Червоний прапор в раннїх початках його уживаня мав виразно мирне значінє, як про се сьвідчить факт, що його патронами були боги ріль-

ництва, садівництва, виноградництва і інших споріднених з ними занять. Приписуване червоному прапорови ознаки чогось то кровавого і згірдливого, роблене людьми, котрі люто ненавидять його, є лише продовженем тої дикої ненависти, якою білорукі, богаті тирани всіх епох палали до робітників і яка колись була причиною смерти міліона римських революціонерів. *).

Історія, яку ми читаємо, є повна поперекручуваних фактів; правдивих подій, історичних фактів не допущено до історії, не дозволено про них писати. Хотячи довідати ся нині правди про те, що діяло ся в минувшині, про обставини серед яких жили колись люди, треба дуже пильно дошукувати ся за даними, котрі-б вияснили нам дійсний тодішний стан річий. Історія якої нас вчать, є лише списом числа королів, царів, воєн, гуртового і подрібного морду, всяких забобонів і містицизмів, які колись в великій мірі мали вплив і контролю над людськими ділами. Всякі робітничі повстаня затоплювано в крови повстанців; а історики припечатували їх погордою в своїх історіях. Старинне військо соромило ся воювати з погорджуваними робітниками і побіда над робітниками не уважала ся в тих часах чимсь почетним, позаяк робітників уважано за низші сотворіня, хоч повстанє під проводом Спартака на часок було змінило ту опінію. Історики, котрі походили з "висших" кляс, почували ся пониженими, коли они часом занотували

---

*) Щоденна преса завсігди лучить червоний прапор з всякими заворушенями, хоч в дісности він є прапором найбільшої мирної орґанізації коли небудь знаної в історії людства — іменно, соціял-демократичної партії — котра є рівночасно найбільшим політичним тїлом в історії.

який небудь вчинок, який відкрив мужнього, геройського духа в ненавидженому робітникови.

Робітники Спарти і Ляцедемонії зазнали тої ненависти в найбільшій мірі. Їх згромаджувано при нагоді сьвят і забав та безборонних, невинних немилосердно масакровано на приказ "вищої" (маєтної) кляси. Се справляло втіху кровожадній пануючій зґраї. То знова, "цьвіт" ляцедемонської молодіжи узброївши ся в штилєти вибирав ся на лови на людий і устроював собі нелюдський спорт. Ті "герої-молодці" з висших кляс підкрадали ся до своїх невинних, півнагих жертв і убивали їх для забави. Або, в інших случаях, згромаджувано невільників разом в тій ціли, аби спорт міг мати більше публичний характер і тоді без милосердя мордовано їх, так як часом в наших часах нищить ся шкідливі і небезпечні зьвірі. Лови ті на людий були подібні, наприклад, до нинішних ловів на заяці в Каліфорнії або Австралії. Ті всї штуки, засідки роблено для здавленя всякого наміру, всякої надії робітників на поліпшенє їх матеріяльного положеня. Деякі фільософи протестували проти такого нелюдського і підлого поступованя, але дух тодїшного часу і настрій пануючих кляс не терпів тих протестів, тому фільософи вважали за найлучше мовчати і говорити собі, що мовчанка є частиною мудрости.

Про те, яке мале соціяльне значінє мали робітники в старинних часах сьвідчать найлучше списи населеня ріжних міст: Атени (300 літ перед Христом) наприклад, числили 9,000 "душ"; число мешканців виносило 500,000; Коринт, населенє котрого виносило 680,000, мав 40,000 "душ". Робітників вважало ся за таких, що не мали душ і тому їх незаписувано в статистиках за мешканців. Але особи, що посідали землю і

інший маєток мали "души" і они засідали в тодїшних поганських сьвятинях на перших місцях так само як і тепер они роблять се в сьвятинях посьвячених Христови. Робітників без "душ" бито в ночи для того, щоб запамятали собі, що они мають бути терпеливі на слїдуючий день і убивано за найменше підозрівану причину або й зовсім без причини, для науки живим робітникам, що їхня служба і їхнє житє належить до осіб з душами.

Читаємо, напримір про те, як один робітник убив списою небезпечного дика. Його завізвано перед його пана. Він явив ся сьміло перед своїм паном і росказав йому всї подробиці про той свій відважний вчинок, сподїючи ся за нього нагороди. Але його пан сказав йому: "Чи ти не знав, що списа є воєнним оружєм і її не вільно невільникови брати до рук". А відтак, звернувши ся до своїх пахолків, пан сказав: "Візьміть того лотра і прибийте його на хрест для перестороги його товаришам, щоб знали на будуче як повинувати ся законам". І приказ його був в однїй хвилї сповнений.*)

Горяч боротьби розпочатої Спартаком розвинула ся, коли він звелїв понадївати на зловлених патриціїв одїнє невільників ґлядіяторів і заставив їх проливати свою блакитну кров та убивати один другого для забави і розривки погорджуваної армії їхнїх недавнїх рабів. Але на останку все закінчило ся автократичною пімстою гідною романських вождів, котрих Спартак так довго визивав і так часто побіджав. Великий Помпей був відкликаний з іншого походу на поміч і богатий Крассус, на чолї 400,000 найлучших жовнїрів римської імперії вирушили в бій

*) "Ancient Lowly".

проти Спартака і 300,000 його приклонників. Історія не пише про кровавійшу боротьбу від тої, в котрій упало 260,000 революціонерів а прочі були зловлені або убиті в погоні. Їхньої геройської відваги ніхто єще не перевисшцив ані рекордом ані навіть в казках. Відтак для перестороги робітникам, щоби они на будуче терпеливо все зносили, побідивші вожди розпяли на хрестах 6,000 зловлених повстанців і поставили їх при найкрасшій і найлюднійшій дорозї в Римі, званій Апіянською дорогою (дорога з Риму до Капуі а відтак до Брундузії. — М. П.) Там патриції приглядали ся їхній смертельній аґонії і зневажали їх, тих ненависних їм революціонерів, що так небезпечно загрозили їхнім правам власности на людські сотворіня, на невільників. *) Спартак, як вожд, що міг успішно з'орґанізувати армію соток тисяч з бідних, темних, покірних невільників, умів завести дисципліну в тій армії і так знаменито проводити нею, він своїм мілїтарним ґенієм дорівнює Цезарови і Наполеонови, хоч він не послугував ся такими інтриґами і не руководив ся таким шалом ні жадобою золота і понованя, як они. То було найбільше індустріяльне повстанє знане в історії. Не було тоді одного дому в цілій імперії, в якому би не оплакувано втрати когось улюбленого. Відважний вожд повставших невільників пробував втїчи з країни його бруталь них гнобителїв, але коли йому се не вдало ся він

---

*) Історики дуже ріжнять ся в означуваню величини армій бравших участь в тій війнї; подані повисше числа є найвисшими подаваними числами. Один автор каже, що 6,000 зловлених повстанців "повішено"; вішанє було властиво розпинанєм на хрестї. Христос був повішений на хрестї. Гл. Лука 23, 39.

боров ся як герой, стараючи ся в послїднїй битві стрінути ся вічи в вічи з Крассусом. Дорогу до того свого найголовнїйшого ворога він вистелив купами трупів, що сьвідчило про його великаньску силу і просто незрівнану справність того екс-невільника. Врештї він упав в бою побіджений тільки одною смертю. Спартака нїхто не знав, що він спосібний побідити когонебудь чи то в особистій боротьбі чи як вожд, аж до того його славного повстаня, яким він зробив цїлу імперію ґлядіяторською ареною, в котрій він став головною фіґурою. Боротьба, яку він розпочав і якою проводив, буде цїкавити і вчити людий по всї часи.

Хоч історики пишуть зі зневагою, з погордою про ту війну і її неустрашимого провідника, то помимо того у всякого читача історії родить ся почесть до Спартака, котрий "вмер славнїйше чим римський імператор".

Його жовнїри рекрутували ся з кляс, котрі любили червоний прапор — з членів комун (в котрих були сїльські і мійські робітники а також і невільники) та з робітників взагалї — і можна сьміло заключати, що Спартак признавав червоний прапор прапором своєї армії.

Підчас робітничого повстаня Евнуса (в 130 р. п. Хр.), котре було здавлене доперва після десятьлїтної борби, згинуло найменьше 20,000 вязнів з ряду пролєтаріяту. Пануюча кляса тодїшних часів ввела була в практику—давати при кождій нагодї пятно ганьби упослїдженій убогій клясї. Хрест був призначений для кари нетерпимим злочинцям і так він став також карою для всіх, хто тільки квестіонував сьвятість маєткових прав, чи то як революціонер чи як злодій.

Невільництво було лише каплею в сьвітовім океанї промислової неволї. Положенє пролєта-

ра було однакове у всїх часах; він був завсїгди вязнем засудженим на терпіня. Він все був в часї працї чи безробітя на ласцї й неласцї тої кляси, котра лише себе вважала за управнену до посїданя маєтку, до умового розвою і дармованя. Всяка спроба відмінити те положенє грозила робітникови смертію, а піддавши ся йому, значило віддати себе на непосильну працю, небезпеку втрати житя, експльоатацію, голод і нужду.

Невільництво було спершу долею воєнних вязнїв і тих довжників, що не могли заплатити довгу та їхнїх потомків. — Нинїшне наємне невільництво є долею тих, що завдяки чеснотї, неповодженю, позбавленю користи із поступу продукційного промислу, зістали засуджені на ласку і неласку тих, що купують робітників і володїють ними при помочи власности найпотрібнїйших до житя річий.

Около 58 лїт перед Христом, в наслїдок боязни аристократії перед повстанєм невільників (подібних до тих, котрими проводили Спартак і Евнус) Ціцеро, Красус і Цезар, попирані гадючою клясою "блакитної крови", при помочи законів і морду довели ремісничі юнії, як они думали, до цілковитого знищеня. Лише тим ремеслам, котрі тїсно були звязані з релїґією, такі напр. як малярі образів сьвятих і т. п. можна було орґанїзувати ся. Деякі другі юнії зберегли своє істнованє лише завдяки тому, що підшивали ся під релїґійні орґанїзації. Справа переслїдуваня ремісничих юній довела була до лютих спорів проміж Ціцером, котрий був з природи деспотом, і Кльодіюсом (або Клявдіюсом М. П.), котрий хоч сам був патріцієм, помимо того був очевидно приятелем народа. Маєткові інтереси тої сьвітової імперії (зконцентровані тодї в руках лише кількох соток фамілїй) три-

юмфували, а робітники, — невільники як також і вольні — остали дальше пригноблені і пониженї втратою боєвого духа і сили єдности в свойому клясовому змаганю.

Константин, опікун християньства, основатель Константинополя, заборонив, з побожних мотивів, уживати хреста як приладу кари для злочинців. Він признав також трийцять пять орґанізацій в передових промислах, розуміеть ся дуже "безпечного характеру" в часї пнованя низького підхлїбства, гіпокризії і морду.

Розважаючи подрібно про звязь пролєтаріяту з червоним прапором, цікаво звернути увагу на історію американської кольонїяльної революції. Американська кольонїяльна революція повна розумних і сьмілих чинів; а червоний прапор, який Путнам і його товариші розвинули коло Проспект Гил 18 липня, 1775 р. є власне найвідповіднїйшим символом духа і змагань революціонерів. Нїхто не потребує встидати ся приняти того емблєму, котрий Путнам і його товариші вважали за свій емблєм. Путнам і його товариші хоч і не мали того розуміня свободи, яке ми нинї маємо, то всеж за те все, що они знали і розуміли, они бороли ся так неустрашимо і успішно.

В борбі під Bunker Hill, 17 червня, 1775, армію революціонерів провадив і підбадьорував червоний прапор.*)

Коли звісний польський ґенерал Пуласкі вибирав ся на чолї кавалєрії з Балтімор на поміч американській армії, моравські монахинї з

---

*) Теперішний прапор Злучених Держав був принятий конґресом доперва 14 червня, 1777 р. і вперше він появив ся на полю бою під Brandywine, 11 вересня 1777р. (Hill's Pol. History of U.S.).

Bethlehem післали йому власноручного виробу кармазиновий прапор. Той огнем палаючий емблєм провадив його співтоваришів до героїчних чинів, а коли Пуласкі умер, його овинено в той історичний прапор і так його похоронено. *)

В часї французької революції в 1848 р. занотовано таку "промову мущин з червоним прапором":

"Розговорім ся з тим правительством людий підозрілих народом. Хто они є? Що они роблять? Яку републику они хотять установити? Чи таку, в якій богатир все таки буде вживати сьвіта а бідак буде терпіти, фабрикант буде витискати послїдні соки з своїх робітників приневолюючи їх працювати за таку платню, яку він сам установляє або гинути з голоду, а капіталїст буде сам собі установляти услівя уживаня свого капіталу або хованя їх? Проч з роялїстичним прапором, котрий нагадує нам нашу неволю і її злочини! Нехай жиє червоний прапор, символ нашої свободи!"

Lamartine (член провізоричного правительства і мінїстер заграничних справ) так відповів на висше наведену промову:

"Я до смерти буду противити ся тому кроваваму прапорови; той червоний прапор, котрий ви прадкладаєте нам, був прапором лише "Champs de Mars" змочений народною кровю в 1791 і 1793 р.р., підчас коли три-барвний прапор є звісний цїлому сьвітови, своїм імям, своєю славою і свободою вашого краю".**)

З тої відповіди видно отже, що в французькій революції, котра вибухла сейчас по успішній а-

*) Гл. — Longfellow — "The Banner of Pulaski" — National Handbook.

**) Lamartine — Історія французької революції в1848.

мериканській революції, уживано червоного прапора.

Червоний прапор був прапором париської комуни в 1871 р. Та неустрашима але безуспішна борба за загальне добро, помимо хоробрих зусиль,була програна,а прапор мира по підданю ся був сплямлений страшними варварствами. Воєнні вязні, сини одного і того самого народа були в рядах розстріляні побідниками і на цілій лінії знова побідили людий права приватної власности.

Нині червоний прапор є символом нового сентіменту і означає поступ нового соціяльного ладу.

Що сей сентімент значить, можна буде легче зрозуміти, коли поглянемо на відносини, котрі він має усунути і заступити. Ми попробуємо при помочи цитатів з визначних авторітетів представити нинїшні відносини, а також і основу, на котрій спочиваь прінціп репрезентований тепер червоним прапором.

Подамо вам опінії визначних в нинїшному сьвіті людий; людий, з котрими небезпечно всяким крутиголовам диспутувати і котрих то наші конвенціоналісти боять ся в дебаті так як морової зарази.

Не клясифікуємо тих авторітетів, з писань котрих подаємо цитати, анї після національности нї після їх політичних або інших переконань, однак сьміло можемо сказати, що їхній голос завсїгди зверне на себе увагу тисячок найбільших людий в сьвіті, без взгляду на те який предмет они не взялиб під дискусію.

Блекстон пише: — "Зібравши все те разом, відкрито, що лише частина суспільства вистарчала на те, щоби ручною працею заспокоїти всї потреби для істнованя всїх; а другим була дана свобода від праці для розвою людського у-

ма"*)

Блекстон очевидно хоче провести слідуючі думки: що певна відрубна часть населеня буде завсїгди виконувати всю продуктивну роботу; що друга відрубна часть не буде нїчого робити лише розвивати свій ум і жити коштом тамтих перших членів суспільства; а також, що в робітників або нема умів або они не спосібні для розвою, або що робітничі уми не є на те, щоб їх розвивати, або врештї, що они не варт того, щоб їх розвивати. Того інтелектуального положеня в суспільстві визначеного тим великим юристом робітникови, творцеви всего богацтва в сьвітї, нїяк не можна йому завидувати і в дійсности його нїхто йому не завидує.

Не можна знова толкувати, що ті, що не працюють малиб розвивати уми робітників, позаяк довгі години праці старших і молодших робітників в продукції для зиску виключають можливість такої конклюзії. Особливож многоважне під тим взглядом поступоване непрацюючої кляси за часів Блекстона (1723 — 1780). **)

Говорячи про поступ людства від дикарства до цивілїзації, Блекстон писав:

"Єслиб, отже, приватна власність на землю як також на рухомий маєток не була присвоєна деякими особами, сьвіт був би остав ся дикою лїсовою пущею а люди булиб нїчим іншим як драпіжними зьвірятами. Тимчасом тепер (так ласкаво провидїнє сплело наші обовязки з нашими втїхами разом) наслїдком тої необхідної конечности було ублагороднене людського роду, котрий дістав спромогу його расового удосконаленя а також розвою його природних спосі-

---

*) Blackstone on Property.

**) Гл. Therold Rogers — "Six Centuries of Work and Wages".

бностий."

Слідуюче симпозіум покаже читачеви як успішне удосконаленє "расове" як також і "природних" способностий було під тими присвоєними правами і власністю. Значна часть людського роду в цивілїзації зовсїм не дістала тої нагоди про яку висше згадуеть ся. Поглянмо отже, як то провидінє зволило ласкаво "сплести" труд з добром.

"В людськім суспільстві всї одиниці є злучені з собою тисячними звязями, котрі стають пропорціонально тим численнїйші, чим висший щебель цивілїзації дана нація занимає; коли в суспільстві случає ся яке заворушенє, то оно дає ся сейчас відчувати кождому його членови. Всякий чоловік, котрий має трохи практичного досьвіду, знає з яким упередженєм робітники відносять ся до кождого уліпшеня, кождого нового відкритя, кождого винаходу, впроваджуваного в житє. І они мають цілковиту слушність....

Они вповнї мають слушність побоювати ся, що нова машина викине їх завтра за двері фабрики, як злишнїх при роботї. Замість тїшити ся даним винаходом, котрий є славою суспільства і повинен служити йому на користь, робітники витають його проклонами. Они не мають користи із нього, лише їх "пан".

Робітничі почуваня є лише природним результатом конфлїкту клясових інтересів.*)

"Пересїчна довжина житя серед шляхти в Анґлії і Валїї виносить пядесять лїт; пересїчна довжина житя серед робітників в Lambeth є лише двайцять девять лїт. Робітникам рабує ся 26 лїт, себто близько половину їхнього житя". **)

"Їхня платня є за мала на те, щоб они могли за ню дістати подістатком поживи і заспокоїти потреби здоровля. Серед богатої кляси умирає лише 8 дїтий на кождих 100;

---

*) А. Бебель — "Женщина".

**) Sidney Webb.

серед робітничої умирає 30 на 100.

"90 процент дійсних творців всего богацтва не має свого дому, не має кусня землї. На них чигає кождої хвилї недостаток і нужда. Один місяць застою в промислї, слабість або якийнебудь випадок, ставить їх лице в лице з голодом і жебрацтвом. Се є нормальне положенє пересїчного робітника в містї і на селї. Осьма часть населеня Анґлїї є убогими жебраками". *)

"Всякий, хто познакомлений з положенєм населеня всїх великих промислових центрів, в сїм чи іншім краю, знає про те, що серед великого і щораз зростаючого населеня найвисше панує той стан, що його Французи називають словом "la misere", докладного значіня котрого, здаєть ся менї, не можна висловити жадним відповідним анґлїйським словом. Є се стан, в якому не можливо дістати нї поживи, нї огрітя, анї одежі, котрі є конечні хочби лише для вдержаня функций людського тїла в нормальнім станї; в якому мущини, женщини і дїти є примушені громадити ся і тиснути ся в густі гурти, в котрих про приличність і найпростїйші услівя здорової еґзистенції нема що й говорити; в якому болї і долегливости громадять ся і збільшають ся з процентовим опроцентованєм в видї примираня з голоду, хоріб, карловатого розвою тїла і моральної деґрадації; в якому навіть в случаю сталого і чесного промислу житє робітника є безустанною борбою з голодом, котра кінчить ся жебрацькою могилою.... Єсли суспільна орґанїзація, замість злагідннти ту тенденцію, змагає до продовжуваня і скріпляня її, єсли даний соціяльний лад отверто прямує до зла а не до добра, люди, зовсїм природно, зачинають думати, що настав найвисший час попробувати нового ладу. Я вважаю лише за чисту правду твердженє, що скрізь в промисловій Европі нема нї одного великого промислового міста, котре булоб свобідне від великої маси людий, положенє котрих є точно таке як висше описано і від єще більшої маси таких людий, котрі, жиючи на березї соціяльного багна, є наражені на

*) Fredrick Harrison.

упадок в те багно". *)

"Фабриканти збирають ся і установляють ціни, навіть наперекір великим законам про заосмотрюване і зопотребоване. Чи мають робітники також саме право нараджуваня ся і злуки? Робітники, коли лучать ся, збирають ся на улици. Всї зорґанізовані сили суспільности є проти них. Капітал має армію і фльоту, законодатні тїла, судовий і виконавчий департаменти. Коли богачі лучать ся, то кажуть, що они се роблять для виміни думок. Коли робітники лучать ся, то кажуть, що они роблять конспірацію. Єсли они лучать ся, щоби щось робити в порозуміню, то їх називають мотлохом, товпою. Єсли они обороняють ся, то се є зрада. В дійсности убогих є більше чим богатих. Чомуж мають богаті контролювати суспільне житє?... Чи робітники ніколи не дізнають ся, яка в них сила? З низин суспільного житя чути стогін поневолених, голодних, потоптаних, бедольних, погорджених; стогін мущин, що попали в роспуку і плачучих женщин. Бувають часи, коли жебраки стають революціонерами — коли онуча стає прапором, під яким найшляхотнїйші і найвідважнїйші люди борють ся за людські права". **)

"Ніколи в сїм щасливім краю або деінде — з винятком леґендарного краю чуд — в якому "всї їли і були ситі" — люди не мали чого небудь подостатком... Угольний синдикат думає, що угля є за богато. Інші синдикати думають, що є за богато зелїза, дерева, муки і т. д. ***)

"Я не є сентімельтальним убожателем дикарського стану. Я не поділяю думок Rousseau, abo Chateaubriand або Cooper-а про некультурних дітий природи. Я розумію їхнє матеріяльне і моральне убожество і їхнїй низький і вузкий степень. Я вірю, що не лише цивілїзація є природним призначенем чоловіка, але й освободжене, підне-

---

*) Проф. Huxley.

**) Rob't Ingersoll — "Man vs. Machine".

***) Henry D. Lloyd — "Wealth vs. Commonwealth".

сене і удосконалене всїх його спосібностий і думаю, що лише серед таких обставин, які заставляють людину завидувати пережовуючій худобі, она може з жалем згадувати про дикарський стан. Помимо того, я думаю, що хто дивить ся на факти відкритими очима, той не може не прийти до конклюзії, що в самому серцю нашої цивілїзації є великі кляси з положенем котрих не схотїлиб міняти ся і найбільші дикарі в сьвітї. Се є моя розважна опінїя, що колиб кому небудь на порозї до його екзистенції дано до вибору житє "Terra del Fuegan", чорного мешканця Австралії, ескімоса з підбігунової околиці або житє серед найнизших кляс такої високо цивілїзованої країни як Вел. Британїя, він зробивби незрівнано лучший вибір, вибираючи судьбу дикара. Бо ті кляси, котрі серед незмірного богацтва є засуджені на вічні недостатки, є також позбавлені всього в сьвітї так як дикарі і не мають особистої свободи в тім змислї, що дикарі; они є засуджені на гірше положене чим дикарі. Будь їх горизонт ширший, то він лише може відкрити їм благодати, котрих они не можуть уживати". *)

"Робітник є примушений продукувати річно на $1,789 вартости товару (гл. Dr. Geo E. Steabling — "Economic Development of the United States", 1886, сторона 10) і одержувати з того в формі платнї, пересїчно лише $350 річно. Консекветно, кождого року робітник продукує на $1,448 вартости товару понад ту суму яку він дістає і за яку він може купувати все, що йому потрібно. Капіталїст мусить отже шукати деінде за консументом, щоби збути ту надвижку товару, котрої платня продуцента не позволяє йому збути її на місци. Пропорціонально до того, як розвиває ся модерна великанська фабрика і як щораз більше людий стає простими зарібниками, зменьшає ся також можливість збуту тої промислової надвижки на "домашнім ринку" і капіталїст мусить тому глядїти за чужосторонним ринком а тим самим му-

*) Henry George — "Progress and Poverty".

сить вступати в конкуренцію зі всіми соперниками на ринках цілого сьвіта."*)

"Професор Т. Герцка, з Відня (з Австрії) каже: "Я обчисляв кілько праці і часу потрібно, при помочи нинішних механічних средств, для випродукованя всего, що потрібно для удержаня двайцять двох мілїонів мешканців Австрії в свобіднім положеню і вигоді, себ то: забезпеченя їм поживи, одежі і мешканя, визначуючи для кождої фамілії дім о пяти кімнатах, включаючи опал, медицини, умебльоване і інші річи. Я обчислив, що потрібно би 26 мілїонів акрів орної землї і 8 мілїонів акрів пасовиска, себ то около 1½ акра на кождого мешканця, і 615,000 робітників, щоби працювали 11 годин денно, через 300 днів в роції.

"Тих 615,000 робітників є лише 12.3 процент населеня спосібного до праці, виключаючи женщин, дітий понизше 16 літ і мущин повисше 50 літ.

"Єслиби замість тих лише 615,000 робітників забрано до праці всї пять мілїонів мущин спосібних до праці, то они потребувалиб працювати лише 37 днів в роції або, колиб они працювали 300 днів в роції, то потребувалиб працювати лише 1 годину і 22½ мінути денно.

"Колиб до того включити всї предмети роскоші, то потрібно би 1 мілїон робітників, або 20 процент всього населеня спосібного до праці, аби они працювали 2 години і 12 мінут денно через 300 днів в роції. Та скількість робітників заосмотрилаб 22 мілїони Австрійців у всьо, що їхня душа забаглаб.

"І знова, єслиб всї пять мілїонів робітників працювали по 2 години і 12 мінут денно, то они потребувалиб працювати лише по два місяці річно. Скільки, отже, часу осталоб ся науку і розривки, після того, як всї житєві матеріяльні вимоги булиб заспокоєні."**)

---

*) Ібзен.

**) "Закони соціяльної еволюції."

"Початок кінця вже прийшов. Майже що години винаходять средства для удешевленя продукції, а кожде таке средство введене в практику, означає заступленє робітників при роботї. "Арістотель сказав, що невільництво було потрібне і оно не зникне аж до віку машинерії". Нинї вже є машини; є вже парові конї і інші твори людського ґенія; они є зелїзними і сталевими невільниками нинїшної доби. І тому, що они вже є, година людської свободи вже вибила." *)

"Немов шум води з усїх рік, чути нинї щораз сильнїйше домаганє в кождім краю, в кождій мові, що би змінити соціяльний і економічний лад в сей спосіб аби знести раз на завсїгди пануючі тепер нерівности і аби всї люди рівно дїлили ся працею і рівно уживали її плодів." **)

"На ґрунтї абстрактної справедливости, соціялїзм є не лише не заслугуючий на нагану, але новинен бути сьвятим приказом." ***)

Після тих цитатів з високих авторітетів, поглянемо побіжно на професії — адвокатів, попів, лїкарів, унїверситетських професорів і вихователїв взагалї — що они роблять ті люди, котрі мають спромогу, як Блекстон каже "розвивати людський ум." Що они роблять для людства?

Адвокат лише помагає подїлови богацтва зрабованого з робітників, часто беручи львину часть тогож для себе; лїкар позірно дбає про фізичне здоровлє обидвох — продуцента і галапаса, роздїлюючи свою увагу проміж обидвох факторів в суспільстві — продукуючий і абсорбуючий богацтво; піп наказує робітникови аби був смиренний і терпеливий в його убожестві і напоминає щасливого визискувача аби хвалив Бога за його гойні дари.

---

*) Jules Guesde — "Промова в французькім парляментї."

**) Bellamy — "Looking Forward".

***) Bernard Shaw.

Але число убогих зростає і они не хотять терпіти; они щораз то більше приближають ся до розуміня правди і справедливости а віддалюють ся від віри в дальше істноване християнської цивілїзації, котра в своїм змістї є нехристіянською; цивілїзації о канібальській етиці і варварських моралях; цивілїзації в якій молитва убогого не приносить жадної користи, але рабунок богача приносить дуже богато.

Робітники прийшли до зрозуміня того факту, що они не можуть надїяти ся на жадні права, кромі тих, котрі они сами для себе установлять. Они вірять в те, що сказав Ісай: "Они не мають будувати а другі мешкати; они не мають засївати а другі їсти", — і дальше они не хотять без протесту зносити тої убійчої анархії в суспільнім житю, продовжуваної експльоататорами в своїх інтересах і санкціонованої та піддержуваної добре платними самозванчими небесними аґентами. Они не хотять дальше терпіти того без ладдя в суспільстві, завдяки котрому в погонї за богацтвом річно гине більше людий, чим протягом пять літ котрої небудь війни в минувшинї. Є се війна кількох проти громади людий, за котру робітники мають платити майном і житєм.

Наші вчені з університетів можуть відчитувати гієроґлїфи, міряти віддаленє землї від других планет з великою докладністю; вислїджувати мікроби в їхнїх найбільше скритих сховках; вислїджувати, називати і клясифікувати животини в найдальших морських закутинах і можуть росказати чому і як повстали скали і гори, про мамутів, про туберкулїчні бакцилї і пр. пр. Але звідки все те знанє і час на дослїди беруть ся? Хто одївав і годував тих вчених, хто побудував їм будівлї і поробив інструменти і все що тільки їм потрібне? Розумієть ся, робітники. Однак, коли ви спитаєте котрого не-

будь із тих професорів, що би то зробити, щоб поліпшити обставини робітників, він вам відповість з міною мудрого чоловіка і обережним тоном, що "робітник має свою долю і місце в еволюційнім процесі, і т. д. і т. д. "але ніколи і ніде не вчать тої правди, котра повелаб вас до основ гнетучого нас зла. Теперішне навчанє основує ся на прінціпах, котрим було місце сто літ тому назад; продуктивна сила одиниці в промислї побільшила ся много разів в послїдних десятилїтях, але міра справедливости в подїлї зовсїм не змінила ся. Анї поділ продуктів нї житєве вихованє людий не йшло вперед разом з продукцією для зиску. Чиж про сї річи не довідають ся люди ніколи за посередництвом тих інституцій, котрі они піддержують?

Patrick Henry сказав: — "Я маю лише одно провідне сьвітло — сьвітло досьвіду."

Нинїшні соціял-демократи кажуть теж саме і в додатку твердять, що досьвідом продуцента є неволя під приватними капіталїстами. Тому они домагають ся:

"Заміни приватного капіталу, себто приватного способу продукції, реґульованого тільки свобідною конкуренцією, колєктивним капіталом, себто таким способом продукції, котрий введе більше загальну (соціяльну "колєктивну")організацію народного труда на основі колєктивного права власности всїх членів суспільства на средства продукції. Сей колєктивний спосіб продукції усуне нинїшну конкуренцію. Підпорядкувавши суспільному заряджуваню ті части витворюваня, котрі можуть бути виповнювані колєктнивно (соціяльно, кооперативно) і взявши на себе задачу розпредїлюваня всього суспільного продукту, він дасть кождому його часть, відповідно до його трудового витвору або, як того домагають ся комунїсти, відповід-

но до розумних потреб”.*)

На тих основах матеріяльної рівности буде збудована суперструктура етики і моральности, яка є неможлива і не до осягненя без усуненя продукції для зиску.

Всякий чоловік, котрий не годить ся на права других людий до тих привілєїв і прав, котрими він користує ся, є деспотом.

Всякий чоловік, котрий може але не хоче осьвідомляти робітників і вести їх проти їхніх гнобителів панів, є сьвідомим підпирачем суспільних паразітів і економічної неволї; такий індівід не є нічим іншим, лише ворогом поступу людства.

На переді того поступу повіває власне червоний прапор.

Червоний прапор нинї стоїть в опозиції до всяких надужить в промислї і до всякої узурпації в урядах і власти. Є він прапором людий, котрі підбадьорені його видом впереді, прискореними великими кроками машерують до суспільного ладу, який видідичить пявок-визискувачів, вирівнає для всїх доступ до суспільних користий і змете з лиця землї теперішну форму цілої соціяльної структури. Той прапор є тепер емблємом інтеліґентної, сильної і відважної орґанїзації, яка числить мілїони членів, і якій нїколи не бракує бодрости до зустріня всяких противностий, анї сьмілости до ширеня її доктрин. Червоний прапор стоїть в обороні всего, що добре, а найрішучійше противить ся всьому злому в сьвіті. Він був лучем надії для робітників через сотки літ; тепер він став сьвітлом робітничої армії, побіду котрої предсказують навіть її вчені противники. Неустрашимі

---

*) А. Шефлє — “Квінтесенція соціялїзму.”

в нещастю і неповодженю, розважні в часі успіхів, оттакі ті борці тої армії, окружаючої тепер червоний прапор соціял демократії, яких не знав ще жадний інший рух в історії.

Червоний прапор є міжнародним емблємом свободи і независимости. Він є прапором правди і загально-людської любови; а ті, що йдуть за ним, є так непобідимі як і непереможними є його прінціпи. Він нічим не сплямлений і нічому не спроневірив ся. Він повіває на знак свободи для робочого люду і буде тріюмфально плисти понад людством, коли сповнить ся міжнародна економічна свобода.

———o———

ДЕНЬ ПЕРШОГО МАЯ

РОБІТНИЧЕ СЬВЯТО.

Хто з вас не чув єще і хто не знає про те, що рік річно першого мая робочий люд по всьому сьвіті збирає ся на масові віча, устроює демонстрації, а в численних містах промислових країз зупиняє зовсім всяку працю і проводить сей день як велике незвичайне сьвято. Хто з вас не читав про те, як то на день першого мая кождого року проти демонструючих робітників капіталїстичні власти готовлять полїцію і військо, немовби то робітники готовили ся того дня до якоїсь крівавої революції. Капіталїстична преса пише тодї про робітників всякі трівожні вісти; серед буржуазії панує перестрах. Богато міст прибирає першого мая такий вигляд, неморби они були в облозї: в фабриках панує спокій, склепи позамикані, на улицях видно лише полїцію і військо вижидаючих походу робітників демонстрантів з червоними прапорами.

А серед робітників панує тої днини торжественний але боєвий настрій. Не готовлять ся они тодї до кровавого бою. Они без злочинного оружя збирають ся великими громадами, щоби заманіфестувати своє невдоволенє із свого рабського положеня і виявити своє слушне домаганє переміни теперішного суспільного порядку, в якім горстка неробів-боґатирів царствує на вершинах житя а великанські маси працюючого люду томлять ся серед нужди і горя на його днї. Їхній ум просьвітила визвольна думка; они відкрили в собі могутню силу, котра освободить їх із невольничого ярма, а котрої они до недавна єще не знали і не розуміли,

так як богато їхніх несьвідомих товаришів праці дотепер її еще не пізнали і не зрозуміли.

Їхня сила — в орґанїзації і сьвідомости. Тож они єднають ся разом і осьвідомлюють ся та других невидючих братів своїх осьвідомлюють. І росте побільшаєть ся їхня зорґанїзована громада.

І от они кождого року, першого дня в маю, роблять перегляд своїх рядів, провірюють свої сили і заявляють ворогам своїм визискувачам капіталїстам хто они такі і чого вимагають. Поважний се день для працюючого люду і торжественний настрій того дня у сьвідомих синів праці. Та попри те в їхньому настрою видно непедатливу рішучість. Не завернуть они з того шляху на котрий раз ступили. Они готові на всякий бій з своїм ворогом аж до побіди.

Від часу, коли лише в західній Европі і в Америці почав ся новітний робітничий рух, сьвідомі робітники почали домагати ся скороченя робочого дня. Они зрозуміли, що скорочене робочого дня для них вигідне а для підприємців шкідливе. Для підприємця вигідно продовжати робочу днину а для робітників вигідно її скорочувати. Чим довше робітник працює, тим більше зиску має з нього підприємець, тим більше робітник заробляє і тим гірше стає його положенє.

Помиляють ся ті робітники, котрі думають, що чим довше они працюють, тим більше они заробляють. Чим довше певне число робітників працює, тим більше роботи виконує. Підприємець тоді старає ся з меньшим числом робітників зробити більше роботи. Другі робітники, які також шукають за роботою не можуть її дістати. Не можучи дістати роботи, они

примушені голодом ідуть до підприємця і годять ся працювати в нього за дешевшу платню чим він платить своїм робітникам. Підприємець маючи дешевшого робітника понижає своїм робітникам платню, бо каже, що може дістати других робітників за низшу платню. Колиб його робітники на се не згодили ся, то він просто викинувби їх на вулицю а принявби тих робітників, що шукають за роботою. Тоді ті робітники, що їх прогнано би з роботи занялиб те саме невідрадне положенє, що й ті, які пішли на їхнє місце до роботи.

Робітники зрозуміли, що по скороченю робочого дня підприємці мусять нанимати більше ше робітників; тоді зменшить ся резервова армія безробітних, робітники не будуть приневолені іти робити за щонебудь, щоб ратуватись від голодової смерти і тоді підприємці будуть мусіли дбати, щоб їхні робітники не лишали роботи і будуть мусіли платити їм лучшу платню, яка й за коротший час праці буде більшою, чим они діставали попередно за довший час праці. Чим меньше безробітних, тим лучшу платню дістають робітники. Про се найкраще переконують ся робітники в Канаді в теперішнім часї.

Поза сим, чим більше в робітника свобіднійшого часу, тим більше він може використати його на науку, на розумне уживанє житя і тим меньше він нищить своє здоровлє.

Працювали они і по 13 та 14 годин денно. Тому стали домагати ся скороченя робочого дня до 8-ми годин. Они почали домагати ся, щоби заведено закон про осьмигодинний день праці.

Але они зрозуміли, що поодинокими гуртам

робітників годї вимогти ухваленя такого закона. Поодиноким гуртам можна де-не-де добити ся у своїх підприємців осьмигодинного дня працї, але не проведеня його як законної постанови. Тому они постановили бороти ся всї разом за осьмигодинним днем працї. І то не лише робітники поодиноких держав, але робітники всїх цивілїзованих країв. Робітники всього сьвіта повинні працювати разом у всїх важних справах і помагати собі спільно.

Для полагодженя таких справ они висилають своїх представителїв на міжнародні робітничі з'їзди, на котрих ті робітничі представителї з ріжних країв обговорюють і виробляють пляни для спільної акції усього пролєтаріяту, усїх країв.

І от на однім із таких міжнародних робітничих з'їздів, що відбув ся в Парижі в 1889 р. і були на ньому робітничі представителї з Анґлії, Німеччини, Австрії, Бельґії, Італії, Голяндії і Іспанії, Швеції, Данії, Росії, Америки і других країв рішено, щоби робітники всїх країв кождого року першого мая домагали ся від своїх правительств ухваленя закона, котрий ограничавби робочий день до осьми годин.. Конґрес не рішив, як іменно повинні робітники добивати ся того закона. Про се мають собі рішати робітники кождого краю з окрема.

Після сього робітники майже всюди рішили в той день, 1-го мая, не працювати і зробити сей день всесьвітним робітничим сьвятом. На першого мая збирали ся робітники на масові віча і поясняли публицї потребу і користь осьмигодинного робочого дня, ухвалювали відповідні резолюції, пересилали їх до парляментів, устроювали великі демонстрації і т. д.

За 28 літ день першого мая став вже величавим сьвятом працюючого люду. В деяких промислових центрах західно-европейських держав обходить ся се сьвято далеко торжественнійше і величавійше чим всякі церковні або державні сьвята. Тепер на першого мая видвигають вже робітники не лише домаганє осьмигодинного дня праці але богато інших важних домагань. В богатьох промислах західно европейських держав і Америки робітники вибороли вже собі осьмигодинний день праці. В Злучених Державах недавно тому ухвалено навіть закон про осьмигодинний день праці для зелїзничників. В Росії тепер також осьмигодинний день праці має бути заґварантований законом.

На першого мая видвигають тепер робітники кромі домаганя законного установленя осьмигодинного дня праці такі домаганя, як знесеня армій, рівних полїтичних прав для всїх мущин і женщин, заборони дїточої праці і прочі основні домаганя соціял демократичної партії.

Рік річно робітники всього сьвіта роблять в той день перегляд своїх сил і здобутків та плянують дальшу борбу з своїми ворогами визискувачами, борбу з капіталїзмом. Сили сьвідомого з'орґанїзованого робітництва все ростуть і міцнїють . Після вдоволеня одних їхнїх домагань, они виставляють другі; після добутя осьмигодинного дня праці, они будуть бороти ся за скороченє його еще більше. І не уступлять они з поля борби аж поки не побідять капіталїзму і не запровадять на його місце соціялїстичного устрою, в котрім не буде наемних робітників. Будуть працювати всї спосібні до праці люди, не на капіталїстів дармоїдів але на себе, на ціле суспільство, від котрого они й будуть дїставати все, що їм до житя потрібне.